

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK

DERLEYEN
BAŞAR BAYSAL

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK

DERLEYEN BAŞAR BAYSAL

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 691
SİYASET BİLİMİ 71

ISBN 978-605-399-580-7

1. BASKI İSTANBUL, NİSAN 2022

© İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ İŞLETMESİ

YAZIŞMA ADRESİ: HACIAHMET MAHALLESİ, PİR HÜSAMETTİN SOKAK, No:20, 34440, BEYOĞLU / İSTANBUL
TELEFON: 0212 311 64 63 - 311 61 34 / FAKS: 0212 216 24 15 • SERTİFİKA No: 51672

www.bilgiyay.com

E-POSTA yayin@bilgiyay.com

DAĞITIM dagitim@bilgiyay.com

YAYINA HAZIRLAYAN CEM TÜZÜN

TASARIM MEHMET ULUSEL

KAPAK, DİZGİ VE UYGULAMA GÖRKEM DİDEM ÖZTUNCER

DİZİN GÖRKEM DİDEM ÖZTUNCER

BASKI VE CİLT MEGA BASIM YAYIN SAN. VE TİC. A.Ş. CİHANGİR MAH. GÜVERCİN CAD. NO:3/1 BAHA İŞ MERKEZİ,
A BLOK KAT 2 AVCILAR İSTANBUL TELEFON: 0212 412 17 00 / FAKS: 0212 422 11 51 • SERTİFİKA No: 44452

İSTANBUL BİLGİ UNIVERSITY LIBRARY CATALOGING-IN-PUBLICATION DATA
İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ KATALOGLAMA BÖLÜMÜ TARAFINDAN KATALOGLANMIŞTIR.

Names: Baysal, Başar, compiler.

Title: Uluslararası ilişkilerde güvenlik / derleyen Başar Baysal.

Description: İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2022. | Includes bibliographical references and index.

Series: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 691. Siyaset Bilimi; 71.

Identifiers: ISBN: 9786053995807 (paperback)

Subjects: LCSH: Security, International. | International relations. | International relations --History. | Foreign relations. | Strategic aspects. | Military policy. | National security --Turkey. | Defenses. | North Atlantic Treaty Organization --History. | International relations --Mathematical models. | Game theory.

Classification: LCC: JZ588 .U48 2022

DERLEYEN
BAŞAR BAYSAL

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİK

Feride'ye

İçindekiler

- xi Derleyen ve Yazarlar
xix Teşekkür
xxi Önsöz

- 1 BİRİNCİ KISIM Farklı Teorik Yaklaşımlardan Güvenlik**
- 3 1** Güvenlik Kavramı ve Güvenliğin Dönüşümü
BAŞAR BAYSAL
- 11 2** Realizm ve Güvenlik
İSMAİL ERKAM SULA
- 23 3** Liberalizm ve Güvenlik
BUĞRA SARI
- 33 4** İngiliz Okulu Kuramı ve Uluslararası Toplumda Güvenlik
ONUR ERPUL
- 43 5** Oyun Teorisi ve Güvenlik
EĞEHAN HAYRETTİN ALTINBAY
- 55 6** Barış Çalışmaları
ESRA DİLEK
- 67 7** Postyapısalcı Güvenlik Çalışmaları
ERDEM CEYDİLEK
- 77 8** Postkolonyal Güvenlik Yaklaşımları
NESLİHAN DİKMEN-ALSANCAK
- 89 9** İnsan Güvenliği
HASAN SELÇUK TÜRKMEN
- 97 10** Feminist Güvenlik Çalışmaları
MINE NUR KÜÇÜK
- 107 11** Güvenlikleştirme Teorisi
BAŞAR BAYSAL
- 117 12** Güvenlik Dışlaştırma
BAŞAR BAYSAL

- 129 13 Uluslararası Hukuk Perspektifinden Güvenlik
GÖZDE TURAN
- 141 14 Uluslararası Siyaset Sosyolojisi ve Güvenlik(sizlik)
ÇAĞLA LÜLECI-SULA
- 151 **İKİNCİ KISIM Güvenlikte Temel Kavramlar ve Konular**
- 153 15 Savaşın Değişen Karakteri ve Hibrit Savaş
NEBAHAT TANRIVERDİ YAŞAR
- 165 16 Güç ve Güvenlik
BUĞRA SARI
- 175 17 Göç ve Güvenlik
SEZGİ KARACAN
- 187 18 Barış İnşası
BURAK TOYGAR HALİSTOPRAK
- 199 19 İttifaklar ve Uluslararası Güvenlik: NATO Örneği
CİHAN DİZDAROĞLU
- 211 20 Çatışma Süreçleri: ‘Yeni Savaşlar’ ve Barış İnşası
ÇERAĞ ESRA ÇUHADAR & EFE TOKDEMİR
- 227 21 Melez Barış
EFSER RANA COŞKUN-TÜRKMEN
- 237 22 Nükleer Silahlanma
ÇİĞDEM PEKAR
- 247 23 Etnik Çatışma
ALPEREN ÖZKAN
- 261 24 Terörizm ve Terörle Mücadele
ALPEREN ÖZKAN
- 275 25 Politik Psikoloji ve Güvenlik
MUSTAFA GÖKCAN KÖSEN
- 287 26 Toplumsal Güvenlik
ŞÜKRİYE GÖKÇE GEZER
- 297 27 Demokrasi ve Güvenlik
BERK ESEN & BAŞAR BAYSAL

-
- 309**   **28** Çevresel Güvenlik
SENEM ATVUR & ÇAĞLA VURAL
- 321**   **29** Enerji Güvenliği
SERHAN ÜNAL
- 333**   **30** Medya ve Güvenlik
PETRA CANFIK ULUDAĞ
- 343**   **31** Küresel Silah Üretim Ağları ve Savunma Sanayi
ÇAĞLAR KURÇ
- 355**   **32** Sivil-Asker İlişkileri ve Ordunun Demokratik Kontrolü
DUYGU ÖZTÜRK
- 365**   **33** Siber Güvenlik
MİNHAÇ ÇELİK
- 377**   Kaynakça
- 415**   Dizin

DERLEYEN ve YAZARLAR

DERLEYEN

BAŞAR BAYSAL

Başar Baysal, lisans eğitimini 2007 yılında Kara Harp Okulunda, yüksek lisans eğitimini 2013 yılında Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde ve doktora eğitimini 2017 yılında İ.D. Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. 2007 yılında Kara Harp Okulu'ndan mezun olmayı müteakip, TSK içerisinde yurtiçi ve yurtdışı farklı görevlerde bulunan Baysal, 2019 yılında TSK'dan emekli olmuştur. 2019 yılında Bilkent Üniversitesinde misafir araştırmacı olarak görev yapan Baysal, 2020-2021 yıllarında TÜBİTAK Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı kapsamında Kolombiya-Bogota'da bulunan Universidad Del Rosario'da doktora sonrası araştırmacı olarak görev yapmış ve Kolombiya Barış Süreci'nin uygulanması üzerine araştırmalar yürütmüştür. Başlıca çalışma alanları Uluslararası Güvenlik Çalışmaları, Güvenlikleştirme Teorisi, Barış İnşası ve DDR Süreçleri, Organize Suç araştırmaları ve Latin Amerika'dır. Dr. Baysal halen Ankara Bilim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde Öğretim Üyesi Olarak göreve yapmaktadır.

YAZARLAR

ALPEREN ÖZKAN

Alperen Özkan yüksek lisans eğitimini Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamış ve Siyaset Bilimi alanında doktorasına University of Maryland, College Park'ta devam etmektedir. Aynı zamanda İstanbul Medeniyet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır. Etnik ve dini siyaset, dil politikaları ve bunların çatışma ile ilişkisi üzerine çalışmalar yürütmektedir.

BERK ESEN

Halen Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde öğretim üyesi olan Berk Esen, siyaset bilimi alanında doktorasını 2015 yılında Cornell Üniversitesi'nden aldı. Ayrıca, Sabancı Üniversitesi'nde çalışmaya başlamadan önce Eylül 2015 ile Ağustos 2020 arasında Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyeliği yapmıştır. Araştırmalarını Türk siyaseti, otoriterleşme ve siyasi partiler alanlarında yürüten Dr. Esen'in güncel çalışmaları Party Politics, Journal of Democracy, Third World Quarterly, Armed Forces & Society, PS: Political Science & Politics, South East European Society and Politics, Journal of Near East and Balkan Studies, Mediterranean Politics, Turkish Studies ve Birikim gibi akademik dergilerde yayınlanmıştır. Dr. Esen 2020 yılında Bilim Akademisi tarafından her sene sadece iki siyaset bilimciye verilen Genç Bilim İnsanları ödülüne ve 2018 yılında Sakıp Sabancı Uluslararası Araştırma ödülüne layık görülmüştür.

BUĞRA SARI

Buğra Sarı lisans eğitimini 2010 yılında ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde, yüksek lisans eğitimini 2012 yılında Gazi Üniversitesi Orta Doğu ve Afrika Çalışmaları Programı'nda tamamlamıştır. Doktora derecesini ise 2018 yılında Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden *Genesis and Genealogy of the Concept of Power: The 1998 October Crisis between Turkey and Syria* başlıklı tez çalışmasıyla almıştır. 2020 yılında Uluslararası İlişkiler Doçenti olmuştur. Halihazırda Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Ana Bilim Dalı öğretim üyesidir. Başlıca çalışma alanları güç kavramı, Uluslararası İlişkiler kuramları, uluslararası örgütler ve Türk dış politikasıdır.

BURAK TOYGAR HALİSTOPRAK

Burak Toygar Halistoprak Uluslararası İlişkiler alanındaki doktorasını 2016 yılında Bilkent Üniversitesi'nden almıştır. Doktora tezinde, barış inşası müdahalelerini İngiliz Okulu perspektifinden ele alan Halistoprak, Liberya ve Sierra Leone'deki iç savaşlar sonrası barış inşası süreçlerini incelemiştir. Doktora çalışmaları sırasında, Güney Afrika'nın Stellenbosch Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulunan Dr. Halistoprak, 2016 yılında Antalya Bilim Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamıştır. Burada, Dış Politika Analizi, Barış ve Güvenlik Çalışmaları, Afrika siyaseti gibi alanlarda dersler vermektedir. 2019-2020 yıllarında TÜBİTAK desteği kazanarak Cenevre'de Graduate Institute of International and Development Studies'de doktora sonrası araştırmacı olarak çalışmıştır. 2021 Güz dönemi itibarıyla, araştırmalarına Fulbright bursiyeri olarak George Washington Üniversitesi'nde devam edecek olan Dr. Halistoprak, barış araştırmalarında bilgi üretimi, batı dışı aktörlerin barış müdahaleleri ve dış politika analizi gibi alanlarda çalışmaya devam etmektedir.

CİHAN DİZDAROĞLU

Başkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışan Dr. Cihan Dizdaroğlu aynı zamanda İstanbul Politikalar Araştırmalar Enstitüsü bünyesinde ISTANPOL-Hbs araştırmacıdır. Daha önce Coventry Üniversitesi Centre for Trust, Peace and Social Relations (CTPSR) bünyesinde Marie-Curie araştırmacısı (2018-2020), Kadir Has Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (2018-2021), Kadir Has Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Merkezi Müdürü (2017-2018) ve Uluslararası İlişkiler Konseyi'nde (UİK) Proje Koordinatörü (2009-2018) olarak görev almıştır. Dr. Cihan Dizdaroğlu, doktorasını Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Akademik ilgi alanları arasında Eleştirel Barış ve Çatışma Çalışmaları, Gençlik ve Barış İnşası, Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, Kıbrıs Sorunu, Türkiye-AB ilişkileri ve Türk-Yunan ilişkileri özelinde Türk Dış Politikası yer almaktadır.

ÇAĞLA LÜLEÇİ-SULA

Çağla Lüleci-Sula Bilkent Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler doktora adayıdır. TED Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Güvenlik, Sınır Siyaseti, Dış politika, Uluslararası İlişkiler teorileri alanlarında çalışmaları bulunmaktadır.

ÇAĞLA VURAL

Çağla Vural lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimini Akdeniz Üniversitesi'nde alan Vural, "Hindistan Örneğinde İklim Değişikliği Politikalarının Çevresel Güvenlik Bağlamında Değerlendirilmesi" (2017) başlıklı teziyle mezun olmuştur. Hâlen Doktora Adayı olarak İstanbul Medeniyet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde eğitimini sürdürmekte olan Vural'ın başlıca çalışma alanları; iklim değişikliği, çevre sorunları, küresel sorunlar ve güvenlik çalışmalarıdır. Bu alanda çeşitli makale ve kitap bölümleri bulunmaktadır.

ÇAĞLAR KURÇ

Dr. Çağlar Kurç Abdullah Gül Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır. 2018-2019 yılları arasında Dış Politika ve Barış Araştırmaları Merkezi'nde Doktora Sonrası Araştırma Görevlisi olarak görev yaptı. 2012-2013 yılları arasında MIT Güvenlik Çalışmaları Programı'nda Fulbright bursiyeri ve 2015-2017 yılları arasında Saltzman Savaş ve Barış Araştırmaları Enstitüsü'nde misafir araştırmacı olarak bulundu. King's College London'dan Savaş Çalışmaları alanında yüksek lisans ve ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden doktora dereceleri almıştır. Araştırma ilgi alanları arasında savunma tedariki, gelişmekte olan ülkelerdeki savunma sanayi, küresel silah üretim ağları ve güvenlik politikası yer almaktadır.

ÇERAĞ ESRA ÇUHADAR

Çatışma çözme yöntemleri ve politik psikoloji üzerine uzmanlaşmış bir akademisyen olan Esra Çuhadar, doktora Syracuse Üniversitesi'nden 2005 yılında almıştır. Aynı üniversiteden “Uygulamalı Uyuşmazlık Çözümü” konusunda ileri düzey sertifikası bulunmaktadır. 2006 yılından beri Bilkent Üniversitesi'nde öğretim üyesi; 2016 yılından bu yana da Cenevre'deki Inclusive Peace and Transition Initiative (Kapsayıcı Barış Araştırmaları) isimli araştırma enstitüsünde kıdemli araştırmacı olarak çalışmaktadır. 2018 yılında oldukça prestijli bir burs olan Jennings Randolph Kıdemli Araştırmacı ödülüne ABD Barış Enstitüsü (United States Institute of Peace - USIP) tarafından layık görülmüş; bu kurumda 2020 yılından bu yana diyalog ve kapsayıcı barış süreçleri konularında kıdemli uzman olarak çalışmaktadır. 2011-2012 yılında Fulbright bursu alarak Fletcher School of Law and Diplomacy'de misafir öğretim üyesi; 2004-2006 yılları arasında Sabancı Üniversitesi Çatışma Analizi ve Çözümü programında öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Dr. Çuhadar kapsayıcı müzakere ve barış süreçleri, çatışma çözme yöntemlerinin başarılarının ölçme ve değerlendirilmesi, arabulucuların çatışmalara müdahil olma yöntemleri, çatışma çözümlerinin arkasında yatan psikolojik dinamikler ve siyasi liderlik üzerine çeşitli araştırmalar yürütmüş ve alanının önde gelen dergilerinde birçok bilimsel yayına imza atmıştır. Araştırmaları *Journal of Peace Research*, *International Studies Perspectives*, *International Studies Review*, *Political Psychology*, *Negotiation and Conflict Management Research*, *Negotiation Journal*, *International Negotiation*, *Mediterranean Politics*, *Turkish Studies*, *Regional Development Dialogue* gibi dergilerde ve yirmiyeye yakın kitap bölümünde yayımlanmıştır. Dr. Çuhadar bugüne kadar USIP, Sabancı Üniversitesi, TÜBİTAK, German Marshall Fund, İsviçre, İsveç, Norveç Dışişleri Bakanlıkları gibi kurumlardan çeşitli projeler için araştırma desteği almıştır. 2012 yılından itibaren Dünya Bankası için Kafkaslar bölgesinde bölgesel arabulucu olarak çalışmaktadır. Çeşitli ulusal ve uluslararası kurumlarda müzakere, arabuluculuk, ve barış inşası konularında eğitimler vermiştir. 2013 yılında Bilim Akademisi tarafından Genç Bilim İnsanı ödülüne; 2005 yılında Syracuse Üniversitesi tarafından En İyi Doktora Tezi ödülüne; 2011 yılında International Association for Conflict Management tarafından Hizmet Ödülüne layık bulunmuştur. 2009-2012 yılları arasında International Society for Political Psychology derneğinin Yönetim Kurulunda; 2008-2011 yılları arasında Avrupa Arabuluculuk Ağı'nın Yönetim Kurulunda görev almıştır. Halen Akdeniz Kadın Arabulucular Ağı Türkiye ayağının bir üyesidir.

ÇİĞDEM PEKAR

Çiğdem Pekar Ege Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, İngiltere'de bulunan Exeter Üniversitesi'nde 'Avrupa Çalışmaları' alanında yüksek lisans ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası İlişkiler anabilim dalında doktora çalışmalarını tamamlamıştır. Dr. Pekar bir akademik yıl boyunca ABD'nin Monterey kentinde bulunan Center for Non-Proliferation Studies'te Fulbright bursiyeri olarak doktora araştırmalarını sürdürmüştür. Şu an Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Dr. Pekar'ın çalışma alanları arasında nükleer silahların yayılmasının önlenmesi rejimi, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması (NPT), Türkiye'nin nükleer politikası ve nükleer tarih bulunmaktadır.

DUYGU ÖZTÜRK

Duygu Öztürk 2004 yılında Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. Atina Üniversitesi Güneydoğu Avrupa Çalışmaları ile Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler programından yüksek lisans dereceleri aldı. Doktora eğitimini Bilkent Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi üzerine tamamladı. Türkiye Siyaseti, Türkiye-Yunanistan İlişkileri, Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset, Demokratikleşme, Sivil-Asker İlişkileri konuları üzerine çalışmalar yapmaktadır. Çeşitli ulusal ve uluslararası kitap ve akademik dergilerde yayınları çıkan Öztürk, İstanbul Medipol Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

EFE TOKDEMİR

Dr. Efe Tokdemir 2012’de Boğaziçi Üniversitesi’nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler lisans eğitimini tamamlamış, 2017’de Binghamton – State University of New York’tan Siyaset Bilimi alanında doktora derecesini almıştır. Dr. Tokdemir 2017-2018 yılları arasında International Studies Association Bursiyeri olarak Ohio State University’de doktora sonrası çalışmalarda bulunmuş, 2018 yılında Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaya başlamıştır. Çatışma süreçleri, dış politika, yumuşak güç unsurlarına kamuoyu tepkisi, Orta Doğu’da güvenlik, iç siyaset ve uluslararası güvenlik ilişkisi konularında araştırmalar yapan Dr. Tokdemir’in devletlerin ve silahlı örgütlerin şiddet içermeyen stratejiler üzerinden mücadelesine odaklanan kitabı “Battle for Allegiance Governments, Terrorist Groups, and Constituencies in Conflict” 2020’de *University of Michigan Press* tarafından basılmıştır. Dr. Tokdemir 2019 yılında Bilim Akademisi tarafından verilen Genç Bilim İnsanı (BAGEP), 2020 yılında da Türkiye Bilimler Akademisi tarafından verilen Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı (GEBİP), 2021 yılında da Uluslararası Sakıp Sabancı Araştırma ödüllerini almıştır. Dr. Tokdemir’in makaleleri *Journal of Conflict Resolution*, *Journal of Peace Research*, *Conflict Management and Peace Science*, *British Journal of Politics & International Relations*, *International Interactions* gibi alanın prestijli dergilerinde yayınlamıştır.

EFSER RANA COŞKUN-TÜRKMEN

Efser Rana Coşkun-Türkmen, Doktorasını Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde 2020 yılında tamamlamıştır. 2019 yılında, Oxford Üniversitesi Uluslararası Kalkınma Bölümü’nde ziyaretçi öğrenci olarak bulunmuştur. Dr. Coşkun-Türkmen, Yüksek Lisans derecesini Uluslararası Kalkınma alanında Bristol Üniversitesi’nden almıştır. Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Binghamton Üniversitesi’nde Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler (Onur Derecesi) alanında lisans eğitimini tamamlayarak, çift diploma ile mezun olmuştur. İnsaniyetçilik, Türkiye’nin kalkınma ve yardım politikaları, barış inşa çalışmaları, Uluslararası İlişkiler’de duygular ve toplumsal ayaklanmalar Dr. Coşkun-Türkmen’in temel çalışma alanlarıdır. 2021 yılının Şubat ayında, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi’nde Doktor Öğretim Üyesi olarak göreve başlamıştır.

EGEHAN HAYRETTİN ALTINBAY

Matematiksel modelleme ve büyük veri analizi ile iç savaşlarda silahlı devlet-dışı aktörler üzerine çalışmalar yapmakta olan Egehan Altınbay, 10 yılı aşkın bir süredir Uluslararası İlişkiler disiplini içinde diplomatik etkileşimler üzerine odaklanmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde çeşitli silahlı grupların dış ilişkilerini inceleyen doktora çalışmalarını tamamlama aşamasında olan Egehan aynı zamanda OSINT ve ASINT analistliği üzerinden istatistiksel metotlar ile kendi veri tabanlarını hazırlamaktadır. Uzmanlığını oyun teorisinin antik savaşlara uygulanması üzerine Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamlayan ve Sciences Po Paris’te araştırmalar yapan Egehan, çalışmalarında Arapça, İngilizce ve Fransızca gibi diller ile birlikte çeşitli bilgisayar dillerini de kullanmaktadır.

ERDEM CEYDİLEK

Erdem Ceydilek 1985 yılında Ankara’da doğmuştur. Lisans ve yüksek lisans eğitimlerini Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde aldıktan sonra, yine aynı bölümde yürüttüğü “Avrupalı Popülist Radikal Sağ Liderlerin Dış Politika Operasyonel Kodları” başlıklı çalışmasıyla 2020 yılında doktora derecesini almıştır. Halen Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde Doktor Öğretim Görevlisi olarak çalışmakta ve UI teorileri, dış politika analizi, popülizm ve radikal sağ siyaset üzerine çalışmalar yapmaktadır.

ESRA DİLEK

Esra Dilek George Mason University Carter School for Peace and Conflict Studies’de doktora-sonrası araştırmalarını sürdürmektedir. Doktora derecesini 2019 yılında Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünden almıştır. Çalışma alanları barış çalışmaları, müzakere süreçleri, geçiş dönemi adaleti ve uluslararası normlar üzerinedir.

GÖZDE TURAN

Gözde Turan lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamış, aynı Bölüm'de Master derecesini "Uluslararası Hukukta Soykırım Suçu" başlıklı teziyle aldıktan sonra Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Doktora çalışmalarına devam etmiştir. 2015 yılında 'A Critique of the International Criminal Court: The Making of the "International Community" through International Criminal Prosecutions' başlıklı teziyle Doktora derecesini almıştır. Aynı yıl King's College London Transnational Law Programı'na *fellow* olarak katılmıştır. Uluslararası Örgütler, Uluslararası Hukuk, İnsan Hakları, Eleştirel Teori ve Toplumsal Cinsiyet, çalışma alanları arasındadır. Cooperation and Conflict, Journal of Gender Studies, and Feminist Legal Studies dergilerinde makaleleri vardır. 2017'den itibaren Antalya Bilim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev almaktadır.

HASAN SELÇUK TÜRKMEN

Hasan Selçuk Türkmen lisans ve yüksek lisans çalışmalarını Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yapmıştır. Doktora çalışmasını Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Bölge Çalışmaları Bölümü'nde sürdürmektedir. Araştırma ve ilgi alanları uluslararası ilişkiler teorileri, dış politika yapımı ve medya ilişkisi, güvenlik-letirme teorisi, Sovyet-sonrası Rusya tarihi ve dış politikası bağlamlarında şekillenmektedir.

İSMAİL ERKAM SULA

İsmail Erkam Sula Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Lisans eğitimini Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladıktan sonra Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisans (2011) ve doktora derecelerini (2017) Bilkent Üniversitesi'nden almıştır. Doktora sonrası araştırmacı olarak 2018-2019 akademik yılında Harvard Üniversitesi, Institute for Quantitative Social Science'ta çalışmıştır. Uluslararası İlişkiler kuramları, dış politika analizi ve sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

MİNE NUR KÜÇÜK

Mine Nur Küçük Lisans eğitimini 2009 yılında ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde, yüksek lisans eğitimini 2010 yılında Nottingham Üniversitesi (Birleşik Krallık) Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde ve doktora eğitimini 2018 yılında Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Halen Yeditepe Üniversitesi İngilizce Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Başlıca çalışma alanları Uluslararası İlişkiler kuramları, eleştirel güvenlik çalışmaları ve eleştirel jeopolitiktir.

MİN HAC ÇELİK

2009 yılında Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olan Min hac Çelik, 2009-2013 yılları arasında medya sektöründe, ardından TÜBİTAK Siber Güvenlik Enstitüsü'nde uzman araştırmacı olarak çalıştı. Yurt içinde ve yurtdışında birçok konferansa konuşmacı olarak katıldı; ulusal ve uluslararası dergiler için makale yazdı. ABD'de Atlantic Council tarafından düzenlenen Siber Güvenlik Stratejisi Yarışması'nda 2014 yılının 'En İyi Karar Ödülü'nü alan takımın başında yer aldı. NATO'nun Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'nde değişik ülkelerden gelen üst düzey askeri yetkililere siber terör hakkında eğitim verdi, workshop yönetti. TSK'nın düzenlediği harp oyunlarına stratejik siber güvenlik konusunda destek sağladı, Siber Savunma Komutanlığı'nın Locked Shields tatbikatına katılan takımında danışman olarak yer aldı. Stratejik Siber Güvenlik başlıklı yüksek lisans dersi veren Çelik, siber tehdit istihbaratı ve online dezenformasyon ile ilgili çalışmalarına devam etmektedir.

MUSTAFA GÖKCAN KÖSEN

Doktora eğitimini Chemnitz Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde sürdürmekte olan Mustafa Gökcan Kösen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır. Akademik ilgi alanları Rus Dış Politikası, Politik Psikoloji ve dış politikada duygulardır.

NEBAHAT TANRIVERDİ YAŞAR

Bağımsız Araştırmacı olarak Tunus, Libya ve Mısır üzerine çalışmalar yapan Nebahat Tanrıverdi Yaşar, aynı zamanda Berlin'deki Alman düşünce kuruluşu SWP'nin Uygulamalı Türkiye Araştırmaları Çalışmaları (CATS) Programında IPC-Stiftung Mercator misafir araştırmacı olarak araştırmalarına devam etmektedir. Tanrıverdi Yaşar, lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde, yüksek lisans eğitimini de Orta Doğu Teknik Üniversitesi Orta Doğu Çalışmaları bölümünde tamamladı. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora adayı olarak eğitimine devam etmektedir. Tanrıverdi Yaşar aynı zamanda çeşitli ulusal ve uluslararası dergi ve haber sitelerine düzenli yazar olarak katkı vermektedir.

NESLİHAN DİKMEN-ALSANCAK

Neslihan Dikmen-Alsancak lisans eğitimini ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde ve yüksek lisans eğitimini ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Yazar, 2019 yılında İ.D. Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden doktora derecesini almıştır. Şu anda İ.D. Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yarı-zamanlı öğretim görevlisi olarak ders vermektedir. Başlıca çalışma alanları Uluslararası İlişkiler kuramları, Eleştirel güvenlik yaklaşımları, postkolonyal kuram ve Uluslararası İlişkiler disiplinde Avrupa-Merkeziyetçilik eleştirisidir.

ONUR ERPUL

Onur Erpul 2009 yılında lisans eğitimini ve 2012 yılında yüksek lisans eğitimini Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde; doktora eğitimini ise, 2019 yılında Florida International University Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Dış Politika ve Barış Araştırmaları Merkezi'nde doktora sonrası araştırmacı ve Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Başlıca araştırma alanları dış politika analizi, stratejik çalışmalar, Uluslararası İlişkiler kuramları ve devlet oluşumudur.

PETRA CAFNİK ULUDAĞ

Petra Cafnik Uludağ doktora derecesini 2017 yılında Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünden almıştır. Araştırmalarında medya ve siyasetin etkileşimi, söylemsel pratikler, kavramsal tarih, toplumsal hareketler ve terörizm konularına odaklanmaktadır. Son yayınları arasında *Critical Studies in Media Communication* dergisinde yayınlanan "Beware the winter is coming! Arab Spring in the global media", *Revista Científica General José María Córdova* dergisinde yayınlanan "Insisting on victory" ve *Terrorism and Political Violence* dergisinde yayınlanan "Eradicating Terrorism in Asymmetric Conflict: The Role and Essence of Military Deterrence" makaleleri bulunmaktadır. Dr. Petra Cafnik Uludağ Bilkent Üniversitesi ve TED Üniversitesi'nde dersler vermektedir.

SEDEM ATVUR

Senem Atvur 2004 yılında Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuştur. 2008 yılında yüksek lisans, 2012 yılında doktora Akdeniz Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamlamıştır. 2014-2015 yılları arasında doktora sonrası araştırma için TÜBİTAK bursu ile İngiltere'de Coventry University Centre for Trust, Peace and Social Relations'ta bulunmuştur. 2014 yılından beri Akdeniz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. 2020 yılında Doçentlik ünvanı almıştır. Çevre politikaları, iklim değişikliği ve su sorunları, ekolojik güvenlik, uluslararası ve bölgesel politikalar konularında yayınları bulunmaktadır.

SERHAN ÜNAL

Serhan Ünal Ankara'da doğdu; ilk, orta ve lise eğitimini aynı şehirde tamamladı. İ.D. Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olan Ünal, yüksek lisans ve doktora eğitimini Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamladı. Uluslararası siyasi iktisat, uluslararası ilişkilerde enerji ve çevre, Türk dış politikası ve Uluslararası İlişkiler kuramları üzerinde çalışan Ünal, bir çevre aktivistidir.

SEZGİ KARACAN

Sezgi Karacan Ottawa Üniversitesi'nde (Kanada) Siyaset Bilimi alanında doktora öğrencisidir ve lisans düzeyinde göç ve uluslararası ilişkiler dersleri vermektedir. Doktora araştırmasını, Türkiye'nin göç yönetimi, sınır pratikleri ve mültecilerin hareketliliği üzerine yapmakta ve Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki sınır deneyimlerine odaklanmaktadır. Araştırma görevlisi olduğu Refugee Hub'da mültecilerin yeniden yerleştirilmesi ve özel sponsorluk üzerine çalışmaktadır. ODTÜ Uluslararası İlişkiler bölümünde lisansını ve Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde yüksek lisansını tamamlamıştır.

ŞÜKRİYE GÖKÇE GEZER

İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde Araştırma Görevlisi olan Dr. Gezer yüksek lisans eğitimini Koç Üniversitesi (2012), doktora eğitimini ise "Ortadoğu'da Toplumsal Güvenlik: Baas Dönemi Irak Örneği (1968-2003)" başlıklı tezi ile Kadir Has Üniversitesi'nde (2018) tamamlamıştır. Erasmus+ ve NATO gibi uluslararası destekli farklı araştırma projelerinde Araştırmacı olarak görev almıştır. Aynı zamanda Bilgi Üniversitesi'nde lisans düzeyinde dersler vermektedir. Eleştirel güvenlik çalışmaları kapsamında kimlik ve toplumsal güvenlik konuları üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Teşekkür

Elinizdeki eser yaklaşık üç yıllık bir çabanın sonucunda ortaya çıktı. Bu kapsamda muhakkak ki en büyük teşekkürü bu süreçteki gayretlerinden ötürü kitaba katkı sağlayan yazarlarımız hak ediyorlar. Covid-19 krizinin getirdiği zor şartlarda, birçok şeyden fedakârlık ederek kitaba katkı sağlayan tüm yazarlara sonsuz teşekkürler. Muhakkak ki, kitabın hedeflerine uygun olarak farklı bakış açılarını içerecek şekilde bölümleri dizayn edebilmek, tek bir çerçeveden ilgili konuları analiz etmekten çok daha zordu. Aynı zamanda tüm yazarlarımıza süreç içerisinde koordine ve işbirliği içerisinde çalışmalarından ötürü şükranlarımı sunuyorum.

Kendi adıma ise, kitabın yazılması konusunda beni hem cesaretlendiren hem de destek olan hocalarıma ve arkadaşlarıma minnettarım. Son olarak tabii ki kitabın hazırlanması sürecinde bana sürekli destek olan sevgili eşim Nurten'e, birtanelerim Cihan Barış ve Feride'ye ve tüm aileme sonsuz teşekkürler. Her şey sizinle Güzel.

BAŞAR BAYSAL

En genel tanımıyla, tehdidin yokluğu olarak tanımlanan güvenlik kavramı ile ilgili Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde dahi herkesin hemfikir olduğu bir tanımlama mevcut değildir. Farklı kuramsal yaklaşımlar güvenliğin nasıl tanımlanması gerektiğiyle ilgili çoğunlukla birbiri ile çelişen iddialarda bulunmaktadır. Bu tanımlamalar yapılırken; tehdidin ne olduğu, kimin/neyin güvenliğinin korumaya değer olduğu, meşru güvenlik sağlayıcının kim/ne olduğu, güvenliğin sağlanmasında meşru yöntem ve araçların neler olduğu ve güvenlik için nelerden vazgeçileceği gibi güvenlik tanımlamasının ana öğeleri olarak görülebilecek sorulara farklı cevaplar verilmektedir.

Aslında genelgeçer tek bir doğrunun varlığının sürekli sorgulanması gereken sosyal dünyada, güvenlikle ilgili bu tür farklı bakış açılarının olması da kaçınılmaz bir durumdur. Bu kapsamda elinizdeki kitap güvenlik kavramına getirilen farklı kuramsal yaklaşımları ve güvenlik konularını tek bir eser içerisinde toplayarak bu kavramsal zenginliği okuyuculara aktarabilmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda kitap birinci bölümde Realizmden Postyapısalcılığa, Oyun Teorisinden Uluslararası Siyaset Sosyolojisine kadar birçok farklı kuramsal güvenlik yaklaşımını okurlarına sunmaktadır. İkinci bölümde ise Uluslararası İlişkiler literatüründe yer alan güç, savaş, göç, terörizm, çevre ve barış inşası gibi güvenlik konuları, yine kitabın amacıyla bağlantılı olarak farklı perspektiflerden incelenerek başka bakış açılarından bakıldığında bu güvenlik meselelerinin nasıl farklı analiz edilebileceği gösterilmeye çalışılmıştır.

Elinizdeki kitap, akademisyenler için güvenlik konularında kullanabilecekleri bir başvuru kitabı, güvenlik meseleleriyle ilgilenen genel kitle için bu meseleleri farklı perspektiflerden inceleyen farklı temaları görebilecekleri bir eser, siyasetçi ve güvenlik profesyonelleri için güvenlik konusundaki kuramsal bakış açılarını zenginleştirebilecekleri bir rehber ve Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Bölgesel Çalışmalar gibi alanlarda eğitim alan öğrenciler için güvenlik konularını farklı açılardan görerek farkındalıklarını arttırabilecekleri bir kaynak olmayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ KISIM

FARKLI TEORİK YAKLAŞIMLARDAN GÜVENLİK

Güvenlik Kavramı ve Güvenliğin Dönüşümü

BAŞAR BAYSAL

GÜVENLİK NEDİR?

NEGATİF VE POZİTİF GÜVENLİK TARTIŞMASI: GÜVENLİK İYİ MİDİR KÖTÜ MÜDÜR?

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ

KİTABIN AMACI VE KULLANIMI

Bu bölüm hem güvenliğin tanımlanması ve dönüşümü ile ilgili tartışmaları irdelemek hem de elinizdeki kitabı tanıtmayı ve amaçlarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Güvenlik kavramı farklı şekillerde içi doldurulabilen bu kapsamda da herkesin üzerinde fikir birliğine vardığı net bir tanımı olmayan bir kavramdır. Bu kapsamda güvenlik tanımının farklı bileşenlerinin neler olduğuna dair farklı fikirler birbirinden farklı ve çoğu zamanda birbiri ile çelişen tanımlamalar yapılmasına yol açmaktadır. Aslına bakıldığında genelgeçer tek bir doğrunun olmadığı sosyal dünyada bu ne şaşılacak bir konu ne de olumsuz bir durumdur.

Güvenlik tanımlamasında beş temel bileşenden bahsedilebilir. Bunlar referans nesnesi, tehdit, meşru güvenlik sağlayıcı, meşru güvenlik pratikleri ve güvenlik için nelerden vazgeçileceğidir. Bu bileşenlerin belirlenmesiyle ilgili kararlar doğası itibarıyla politik kararlardır. Geleneksel anlamda güvenlik devlet güvenliğini işaret ederken askeri bir anlam içermektedir. Bu kapsamda tehditler de diğer devletler ve bunların silahlı kuvvetleridir. Ancak son dönemde güvenliğin genişlemesi ve derinleşmesi ile devlet dışında bireyden gezegenimize kadar farklı referans nesnelere güvenlik çalışmalarının gündemine girerken; göç, enerji, gıda, pandemi, iklim değişikliği gibi konular da güvenlik meseleleri olarak görülmeye başlamıştır.

Bu kapsamda elinizdeki kitap bu farklı yaklaşımların tümünü okuyucuya iletebilmek amacıyla birbirinden farklı birçok kuramsal yaklaşımı kapsamı içerisine almıştır. Ayrıca farklı temaların irdelendiği bölümlerde bu temalarla ilgili tek bir doğru üzerinde durulmamış, ilgili konu farklı bakış açıları ve yaklaşımlar ile irdelenmiştir.

GÜVENLİK NEDİR?

Güvenlik en genel anlamıyla güvende olmaktır. Yine genel olarak tehdidin yokluğu olarak da tanımlanabilir (Baylis *et al.*, 2008: 229). Bu tanıma bir nüans farklı ekleyen Weaver güvenliği tehdidin mevcut olması ancak bu tehditlere karşı gerekli tedbirlerin alındığı durum olarak tanımıştır (Wæver, 1995). Tehdit tamamen yoksa, zaten güvenlik diye bir kavrama da ihtiyaç olmayacaktır. Ancak farklı disiplinlerde ve farklı bağlamlarda farklı anlamlar içerebilen bu kavramın içinin nasıl doldurulacağı konusunda bir fikir birliği yoktur (Gallie 1956; McSweeney, 1999: 13; Baldwin, 1997: 10). Buzan (1991: 7) da güvenliğin aşk, özgürlük ya da güç kavramları gibi tartışmalı bir kavram olduğunu belirterek tanımlanmasının zorluğunu vurgulamıştır. Diğer disiplinler bir kenara bırakıldığında bile, Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde dahi güvenlik kavramının içerisinde nasıl doldurulacağı tartışma konusudur. Bu kitap içerisindeki birçok farklı bölümde güvenlik kavramına birbirinden farklı yaklaşımları ve bu farklı yaklaşımların belli konulardaki uygulamalarını göreceksiniz.

Güvenlik her ne kadar içeriği anlamında tam bir fikir birliği olmayan bir kavram olsa da önemlidir. Güvenlikle ilgili meseleler her daim diğer meselelere nazaran bir önceliğe sahiptir. Dolayısıyla güvenlik kavramının içeriğini doldurma gücüne sahip olanlar bu önceliği belirleyebilmekte ve kaynakların dağılımına etki edebilmektedir. Peki güvenlik kavramının içeriğinde neler vardır? Güvenliğin içi doldurulurken hangi konularda karar verilir? Bu çerçevede 5 temel bileşenden bahsedilebilir. Farklı teorik perspektifler bu bileşenlere getirdikleri farklı cevaplarla birbirlerinden ayrışırlar. Bu bileşenler:

- Kimin/Neyin güvenliği (referans nesnesi)?
- Tehdit kim/ne?
- Meşru güvenlik sağlayıcı kim/ne?
- Güvenliği sağlamada kullanılacak yöntemler neler?
- Güvenliği sağlamak için nelerden vazgeçilebilir?

Kimin güvenliği konusu uluslararası ilişkilerdeki güvenlikle ilgili teorik tartışmaların merkezinde yer alır. Bu sorunun cevabı kimin korunmayı hak ettiği ya da neyin/kimin korunması gerektiği ile ilgilidir. Güvenlik tanımlamalarında referans nesnesi olarak geçen bu kavram, nelerin güvenlik meselesi olarak algılanması gerektiğini işaret etmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi güvenlik önemlidir ve güvenliği sağlanması gereken varlık değerli bir varlıktır. Bu varlık korunmazsa diğer hiçbir şeyin bir önemi kalmayacaktır. Dolayısıyla güvenliğin ne olduğu konusunda karar verenler neyin değerli olduğuna da karar vermiş olur ve bu konudaki tartışmalar neyin değerli olduğu üzerinedir. Farklı yaklaşımlar farklı varlıkları referans nesnesi olarak göstermektedirler. Aslında insanlık tarihine bakıldığında en temel referans nesnesi insanlardır (Rothschild 1995) ancak uluslararası ilişkiler disiplininin çıkışıyla beraber ortaya çıkan geleneksel güvenlik çalışmaları ana referans nesnesi olarak devleti görür. Dolayısıyla bu yaklaşımda güvenlikten kasıt milli güvenliktir (Williams 2008: 7).

Ancak özellikle 1970'lerden sonra başlayıp Soğuk Savaşın sona ermesiyle hız kazanan güvenlikte derinleşme ve genişleme trendi farklı varlıkları da referans nesnesi olarak görmeye başlamıştır. Bu kapsamda ortaya çıkan farklı güvenlik yaklaşımları farklı referans nesnelerini birincil olarak gördüğü söylenebilir. Örneğin çok genel bir anlatımla insan güvenliği bireyi, feminizm kadınları, toplumsal güvenlik kültürü ve kimliği, çevresel güvenlik ise gezegenimizi ana referans nesnesi olarak görmüştür. Bu farklı yaklaşımların sadece akademik ve entelektüel düzeyde değil, politikada da yansımaları mevcuttur. Çünkü güvenlik önemlidir ve neyin güvenliğinin önemli olduğu bu alanı diğer alanlara göre önceler ve bu alana daha fazla kaynak ayrılmasını sağlar.

Güvenlik tanımlamasının ikinci birleşeni tehdittir. Tehdidin belirlenmesi neyin tehlikeli olduğunun belirlenmesidir. Aynı referans nesnesinde olduğu gibi tehdidin belirlenmesi de politik bir karara bağlıdır ve bu karar önemli sonuçlar doğurur. Tehdidin belirlenmesiyle bu tehdide karşı alınacak olağan dışı tedbirler meşru hale gelir. Bu tehdidin alt edilmesi için kaynak ayrımı kolaylaşır. Her şeyden önemlisi bu konuda ve bu konu bahane gösterilerek farklı konularda yapılan eylemlere karşı eleştiri ve tartışma alanı kısıtlanır. Yine Uluslararası İlişkilerin doğusuyla beraber ortaya çıkan geleneksel devlet merkezli yaklaşımlarda diğer devletler ve bunların nükleer kabiliyetler dahil olmak üzere silahlı güçleri tehdit olarak görülmüşlerdir. Ancak özellikle soğuk savaşın sonundan itibaren savaşların evrilmesi ve iç savaş vakalarının ve devlet dışı aktörlerle olan çatışmaların, devletler arası savaşlardan çok daha fazla görülür hale gelmesi ile devletin bekasına kastedecek olan diğer silahlı gruplar, terör örgütleri ve bölücü yapılanmalar da geleneksel kuramlarca tehdit olarak analiz edilmeye başlamıştır.

Bu kısıtlı genişlemeden daha çarpıcı olarak güvenliğin genişlemesi ve derinleşmesi ile neyin tehdit olduğu konusu da farklılaşmaya başlamıştır. Farklı referans nesnelere farklılaşmış tehditleri de beraberinde getirmiştir. Devlet yerine insanı koyan yaklaşımlar diğer devletler ya da silahlı güçlerden ziyade fakirlik, suya ulaşım, salgın hastalıklar, yemeğe ulaşım, ekonomik eşitsizlik, çocuk ölümleri ve hatta devletin kendisini tehdit olarak görürken; kültür ve kimlik üzerine odaklanan toplumsal güvenlik ise göç meselesini güvenlik tehdidi olarak görmüştür. Aynı şekilde gezegenimizi ana referans nesnesi olarak gören çevresel güvenlik yaklaşımları iklim değişikliği ya da ozon tabakasının incilmesi gibi hususları tehdit olarak ortaya koymuşlardır.

Meşru güvenlik sağlayıcısının ne olduğu ve güvenliği sağlamada kullanılacak meşru yöntemler birbirleri ile bağıntılı konulardır. Bu bileşenler referans nesnesini kimin koruyacağını ve bunu yaparken hangi tedbirleri alacağını ortaya koyar. Referans nesnesi ve tehdide nazaran daha özeldir belirlenecek bu bileşenler güvenlik meselelerinin özelliklerine göre değişim gösterecektir. Geleneksel olarak devleti dış tehditlere karşı koruma görevi ordularındır. Devletlerin silahlı kuvvetleri caydırma ya da doğrudan silahlı mücadele ile devleti korurlar. Ancak son dönemdeki dönüşüm ile ortaya çıkan değişimler geleneksel anlamda güvenlik sağlayıcısının değişimine yol açtığı söylenebilir. Bu durumun bir boyutu ortaya çıkan özel güvenlik şirketleridir. Bu şirketler geleneksel olarak devlet merkezli güvenlik anlayışı içerisinde güvenlik sağlayıcı olarak yer almaktadırlar. Diğer bir boyut ise ortaya çıkan hibrit savaş ve vesayet savaşlarıdır. Bu savaşlarda devletlerin ordularının yanında gayri-nizami unsurlarda aktif rol almaktadırlar.

Devlet merkezli geleneksel güvenlik anlayışı dışına çıktığında, güvenlik sağlayıcı konusu daha geniş bir görünüm kazanmaktadır. Farklılaşan referans nesnelere ve tehditler, silahlı kuvvetler dışında birçok organ ve grubu güvenlik sağlayıcı olarak görmektedirler. Örneğin Covid-19 pandemisinde sağlık personeli pandemi ile mücadelede aldığı rol ile önemli birer güvenlik koruyucusu olarak ortaya çıkmıştır. Pandemi ile mücadelede en ön safta olan sağlık personeli için “sağlık ordusu” gibi söylemler kullanılmaya başlamıştır. Yine fakirlik, suya erişim ya da yemek güvenliği gibi konularda bu meselelerle mücadele eden uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri bu meselelerde güvenlik sağlayıcı olarak öne çıkmaktadırlar.

Güvenliğin sağlanmasında kullanılacak meşru yöntemler meselesi de yine özelde kabul edilen referans nesnesi ve güvenlik sağlayıcı ile ilişkilidir. Ancak daha önemlisi bu konunun politik bir konu olduğudur. Güvenliğin tanımlanmasında tehdidin belirlenmesi bu meseleye karşı olağanüstü tedbirlerin alınmasının önünü açar. Aynı zamanda da bu tedbirler için kaynak ayrılmasını meşrulaştırır. Birbirinden farklı güvenlik meseleleri birbirinden farklı ve kimi zaman birbiri ile çelişen tedbirleri beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla farklı kurum, grup ve akademik kuramlarca ortaya atılan farklı güvenlik meselelerinin önceliğinin belirlenmesi alınacak tedbirler ve ayrılacak kaynaklar ilgili kritik önemdedir ve unutulmaması gereken bu önceliklendirmenin politik bir karar olduğudur.

Güvenliğin tanımlanmasının bileşenlerinin sonuncusu güvenlik için nelerden vazgeçileceği ile ilgilidir. Bir referans nesnesinin güvenliği için nelerden vazgeçilebilir. Bu durum Paris Okulu yazarlarınca ortaya konulan güvenliksizleştirme yaklaşımı ile bağıntılıdır (Bigo 2008; Bigo Tsoukala 2008). Bir güvenlik meselesi ile güvenlik sağlanırken başka güvenliksizlikler ortaya çıkar. Başka bir deyişle belli bir referans nesnesinin güvenliği sağlarken alınan tedbirler başka güvenliksizliklere yol açarlar. Dolayısıyla güvenlik tanımlanırken, belki çoğunlukla açıkça belirtilmese de zımnen nelerden vazgeçilebileceği de belirlenmiş olur. Bu vazgeçilen konular geleneksel anlamda sivil kayıplar ya da bir çatışma halinde verilecek zayıf olabilir. Diğer taraftan güvenlik sağlanması için insanların özgürlüklerine yapılan kısıtlamalar da aslında güvenlik için vazgeçilen konulardır. Güvenliği sağlamada alınan tedbirler insanların ifade özgürlüğünü ya da seyahat özgürlüğünü kısıtlayabilmektedir. İnsanlar zorunlu göçe maruz kalabilmekte, kadınlar tecavüz gibi apayrı şiddet türlerine maruz kalmakta, tarihi ve kültürel yapı ve eserler yok olmakta, gıda güvenliği gibi konular daha da sertleşmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi aslında bu konuların tamamı farklı perspektiflerden birer güvenlik meselesidir ve neyin güvenliğinin sağlanırken nelerden vazgeçileceği konusu güvenlik konularının önceliklendirilmesi ile ilgili olan politik karara bağlıdır.

Sonuç olarak güvenlik tanımı referans nesnesi, tehdit ve güvenlik sağlayıcı gibi farklı bileşenlerden oluşan bir tanımlamadır. Güvenikleştirme teorisinin bunlara güvenikleştirici aktör gibi yeni bir aktör eklediğini de söylemek gerekir ki bu aktör yukarıda güvenlik tanımının bileşenlerinin içini doldurarak güvenlik meselelerinde belirleyici rol oynayan bir öğedir. Farklı yaklaşımlar bu bileşenleri farklı olarak belirlemekte ve birbirinden ayrılan ve kimi zaman da birbir-

leri ile çelişen güvenlik tanımlamaları ortaya çıkmaktadır. Bu farklı tanımlar içerisinde yapılacak önceliklendirme farklı güvenliksizlikler oluşmasını da içine alan sonuçlar doğurmaktadır ve bu önceliklendirme politik bir karardır. Dolayısıyla bir tanım doğru diğeri yanlış demek de politik bir karardır. Elinizdeki kitap birbiri ile çelişen bu yaklaşımları hem kuramlar hem de kavram ve meseleler özelinde ele alarak birbirinden farklılaşan bu tanımlamalar hakkında okuyucuları bilgi sahibi yaparken onları farklı doğruların varlığı konusunda da bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda amaç farklı yaklaşımlar arasından en doğru olanı bulmak değil, farklı açılardan bakıldığında farklı doğrular olduğunu gösterebilmektir.

NEGATİF VE POZİTİF GÜVENLİK TARTIŞMASI: GÜVENLİK İYİ MİDİR KÖTÜ MÜDÜR?

Güvenlik genel anlamıyla güvende olmak olarak görüldüğünde arzu edilen bir durum olarak görülür. Ancak bir konunun güvenlik meselesi olarak ele alınmasının o konunun çözümünde hem olumlu hem de olumsuz katkıları olacaktır. Öncelikle olumlu katkılara bakılacak olursak bir konu güvenlik meselesi haline gelerek diğer konulardan daha öncelikli bir alan haline gelir. Böylece bu meselenin çözülmesi bir öncelik kazanır ve bu çözüm için kaynak ayrılmasının önü açılır. Bu sayede ilgili mesele gündemde daha çok yer tutar ve konunun çözümü için daha çok gayret sarf edilebilir.

Diğer taraftan güvenliğin olumsuz tarafları da mevcuttur. Öncelikle güvenlik özel bir alandır ve bazı özel dinamikleri mevcuttur. Güvenlik meseleleri eleştiriye kapalı yapısı nedeniyle toplumsal tartışmaya kapalıdır. Bu da gerçek bir siyasi çözümün önünde önemli bir engeldir. Yine bu alanın karakteristik özellikleri olan gizlilik, denetlenemezlik ve askerilik gibi konular da meselelerin çözümünde umulmadık olumsuz sonuçların doğmasına neden olabilecektir. Son olarak güvenlik meselelerinin olağanüstü tedbirlerle çözülmesi ve bu tedbirlerin yukarıda belirtilen farklı güvenliksizliklere yol açması meselelerin güvenlik meselesi olarak görülüp bu şekilde çözülmesinin önündeki temel engellerdir.

Dolayısıyla güvenlik iyidir ya da kötüdür yargısı hakkında bağlamdan bağımsız genel geçer bir yargıda bulunmak doğru değildir. Diğer taraftan güvenlikle ilgili kararlar da hiçbir zaman bu tarz tamamıyla ideal düşünceler ile değil farklı bağlamsal faktörler ve politik hesaplamaların etkisiyle alınmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi bu kitapta birçok farklı yaklaşım ve temanın bir arada verilmesinin ana amacı okuyucunun bu çelişkili çeşitlilik hakkında fikir sahibi olmasını sağlamaktır.

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜVENLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ

Güvenlik çalışmaları Uluslararası İlişkiler disiplininde İkinci Dünya savaşı sonrasında bir alt dal olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar kavram politik teorisyenler ya da askeri stratejisiler tarafında kullanılsa da bir alt disiplin olarak ortaya çıkması 1940'lı yıllara rastlamaktadır. İlk ortaya çıkışında Realizm etkisinde milli güvenlik ya da stratejik çalışmalar olarak adlandırılan

disiplin bu dönemde devlet merkezli bir güvenlik tanımlaması üzerinde durmuştur. Özellikle soğuk savaşın ortaya çıkışı ve nükleer silahların uluslararası arenada yerini almasıyla nükleer kabiliyetler ve bunların yayılması ve kullanımı hakkındaki mantık temelli çalışmalar güvenlik çalışmalarının odağını oluşturmuşlardır (Buzan ve Hansen, 2007). A ülkesi B ülkesine saldırdığında B nin tepkisinin gücü ve bu tepkiye karşı A'nın göstereceği tepki (ilk vuruş kabiliyeti, ikinci vuruş kabiliyeti) gibi hesaplamalar güvenlik çalışmalarını gündemini oluşturmuştur (Buzan ve Hansen, 2007). Yine bu dönemde sayısal yöntemlerin öne çıkması savaşlar hakkında geniş çaplı çalışmalar yapılmasını sağlamıştır (Singer 1972). Bu dönemde ortaya çıkan neorealist ve neoliberal yaklaşımlar da güvenlik çalışmalarının odağının belirlenmesinde etkili olmuş ve uluslararası sistemdeki anarşik yapı ve bu yapıdaki ana aktörler olan devletler üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemde güvenliğin temel konusu askeri güvenliktir ve ana odağı devlettir. Walt bu kapsamda yaptığı tanımlamada güvenliği askeri tehditler ve askeri gücün kullanımı ve kontrolü olarak tanımlamıştır (Walt, 1991: 212).

Geleneksel güvenlik çalışmaları olarak adlandırılan bu askeri ve devlet merkezli yaklaşım 1970'lerden itibaren eleştirilmeye başlanmış ve farklı güvenlik önermeleri ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda bu yıllarda ortaya çıkan barış çalışmaları geleneksel güvenliği etik konuları göz ardı etmesi sebebiyle eleştirmiş yine aynı yıllarda ortaya çıkan çevresel güvenlik ve ekonomik güvenlik kavramları güvenliğe alternatif tanımlamalar önermiştir (Ullman 1983). Bu kapsamda başlayan güvenliğin farklı referans nesnesi ve tehditler üzerinden genişleme ve derinleşme süreci soğuk savaşın bitimiyle hız kazanmıştır. Bu kapsamda yukarıda belirtilen güvenlik tanımlamasının bileşenleri için alternatifler öneren yani güvenlik çalışmaları ortaya çıkmıştır.

Kopenhag Okulunda ortaya konulan güvenlik sektörleri farklı güvenlik konularının ortaya konulması açısından oldukça açıklayıcıdır (Buzan vd. 1998):

- Askeri Güvenlik: Askeri savunma ve saldırı konuları
- Politik Güvenlik: İdeoloji, rejim ve devlet yönetim sistemi konuları
- Ekonomik Güvenlik: Kaynaklara, marketlere ve finansal olanaklara erişim konuları
- Toplumsal Güvenlik: Kültür, din ve kimlik konuları.
- Çevresel Güvenlik: Gezegemizi tehdit eden küresel ısınma gibi çevre sorunları

Bu sektörler temelde güvenliğin askeri güvenlik dışında nasıl genişlediğini gösterirken diğer taraftan da güvenlik devlet dışında bireyden gezegenimize kadar farklı referans nesnelere odaklanarak derinleşmiştir (Krause ve Williams 1996). Bu kapsamda Kopenhag Okulu, Paris Okulu ve Galler Okulu gibi farklı bakış açılarına sahip okullar ve Feminist güvenlik, postyapısallık, postkolonyal ve üçüncü dünya odaklı güvenlik çalışmaları gibi farklı güvenlik yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Bu sayede güvenlik kavramı farklı referans nesnelere de içerecek şekilde derinleşirken, farklı alan ve tehditleri de kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu kitapta hem geleneksel hem de yeni güvenlik yaklaşımları ele alınarak bu dönüşümü ve yaklaşımlar arasındaki felsefi duruş farklılıklarının anlatılabilmesi hedeflenmiştir.

KİTABIN AMACI VE KULLANIMI

Elinizdeki kitap, akademisyenler için güvenlik konularında kullanabilecekleri bir başvuru kitabı, güvenlik meseleleriyle ilgilenen genel kitle için bu meseleleri farklı perspektiflerden inceleyen farklı temaları görebilecekleri bir eser, politikacı ve güvenlik profesyonelleri için güvenlik konusunda kuramsal bakış açılarını zenginleştirebilecekleri bir rehber ve Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Bölgesel Çalışmalar gibi alanlarda eğitim alan öğrenciler için güvenlik konularının farklı açılardan görerek farkındalıklarını arttırabilecekleri kaynak olmayı hedeflemektedir. Bunlara ek olarak kitap güvenlikle ilgili birbiri ile zaman zaman çelişen tüm konuları bünyesinde toplayarak bu konuda kapsamlı bir kaynakça ortaya koyabilmeyi amaçlamıştır.

Bu kapsamlı içeriğin tek bir eserde toplanmasının ana amacı ise okuyucuya güvenlik meselelerinin farklı açılardan bakıldığında nasıl değiştiğini, yukarıda açıklanan güvenlik kavramının bileşenlerinin farklı önceliklendirme ve politik hesaplar ile nasıl farklı şekillerde doldurulabildiği, ve dolayısıyla bu konuda tek bir doğrunun olmadığı gösterilmesidir. Bu farkındalık umuyoruz ki güvenliğin başka politik hesaplarla kullanılabilmesinin önüne geçmede bir katkı sağlayabilecektir.

Kitap içeriğini kısaca tanıtmak gerekirse kitap iki ana bölümden meydana gelmiştir. Bunlardan ilki güvenlikle ilgili doğrudan kuramsal yaklaşımların irdelendiği birinci bölümdür. Bu bölümde hem Realizm ve Liberalizm gibi geleneksel bir duruşa sahip kuramların hem de Post-yapısalcılık, Postkolonyalizm, Feminizm gibi eleştirel kuramların güvenlik anlayışı irdelenmiştir. Bunlara ek olarak Realizm, İnşacılık, Postyapısalcılık gibi makro teorilerden beslenen Oyun Teorisi, Güvenlikleştirme, Güvenlik Dışlaştırma, İnsan Güvenliği, Uluslararası Siyaset Sosyolojisi gibi güvenlik yaklaşımlarına yer verilmiştir. Son olarak güvenlikle ilgili Barış Çalışmaları ve Uluslararası Hukuk gibi konulara bu bölümde yer verilmiştir.

Kitabın ikinci bölümü güvenlikle ilgili belli temaların analiz edilmesini içermektedir. Bu konular doğrudan vaka incelemeleri olmayıp yarı kuramsal denilebilecek temalardır. Bu kapsamda, savaş, güç, ittifaklar, terörizm, enerji güvenliği, göç, etnik çatışma, barış inşası, melez barış, nükleer silahlanma, toplumsal güvenlik, çevresel güvenlik, politik psikoloji, medya güvenlik ilişkisi, savunma sanayii, sivil asker ilişkileri, siber güvenlik ve demokrasi güvenlik ilişkisi gibi konular ele alınmıştır. Kitabın ana hedefiyle paralel olarak bu temalar okuyucuyu tek bir doğruya yönlendirmek yerine bu meselelerin farklı açılardan nasıl analiz edildiği gösterilerek okuyucuya bu farklı perspektifler tanıtılmıştır. Kitaptaki bölümlerin hiçbirisi esas olarak vaka incelemesi içermese de her bölümde konunun anlaşılabilirliğini arttırmak amacıyla özet bir vaka incelemesi de verilmiştir. Yine her bölüm başında kısa bir özet bölüm sonunda ise ana temalar kutucular içerisinde verilerek bölümler özetlenmiş, yine bölüm içerisinde temel kavram ve argümanlar kutular içerisinde gösterilmiştir.

SONUÇ

Güvenlik kavramı her ne kadar tehdidin yokluğu ya da güvende olmak gibi genel tanımlamalara sahip olsa da herkesçe kabul edilmiş net bir tanıma sahip değildir. Bu kapsamda güvenliğin

tanımlanması için 5 temel öğrenin içinin doldurulması gerekmektedir. Bu öğeler, kimin güvenliğinin sağlanacağı (referans nesnesi), tehdit, güvenlik sağlayıcının kim olduğu, güvenlik sağlama-daki araçların neler olduğu ve güvenlik için nelerden vazgeçilebileceğidir. Bu öğeler farklı yaklaşımlar tarafından farklı şekillerde doldurulurken güvenlik meselelerin belirlenmesinde de karar alıcı rolündekiler tarafından farklı şekillerde güvenlik tanımlamaları ortaya koyulabilmektedir. Buradaki önemli husus bu tanımlamada alınacak kararların politik kararlar olduğudur.

Belirtildiği gibi güvenlik kavramı ile ilgili farklı kuramsal yaklaşımlar mevcuttur. Geleneksel yaklaşımı devlet temelli askeri konulara odaklanırken son dönemde ortaya çıkan ve bu geleneksel yaklaşıma meydan okuyan yeni yaklaşımlar güvenliği farklı konu ve referans nesnelere içerecek şekilde genişletmiş ve derinleştirmiştir. Bu kapsamda devlet dışında bireyden gezegene kadar farklı referans nesnelere güvenlik çalışmalarının gündemine girerken, göç, enerji, gıda, pandemi, iklim değişikliği gibi konular da güvenlik meseleleri olarak görülmeye başlamıştır.

Bu kapsamda elinizdeki kitap farklı yaklaşımları bir arada vererek bu konuda okuyucuyu tek bir doğruya yöneltmeden farklı perspektifler vermeyi amaçlamaktadır. Bu maksatla da hem çok farklı konu ve yaklaşımları bünyesinde toplamış hem de bölümler içerisinde ilgili konu hakkında farklı yaklaşımları okuyucuya sunmuştur.

- Güvenlik en genel tanımıyla tehdidin yokluğu olarak açıklanabilir. Ancak herkesin kabul ettiği ayrıntılı bir güvenlik tanımı mevcut değildir. Güvenlik tanımlamasının ana öğeleri şunlardır:
  - » Kimin/Neyin Güvenliği (referans nesnesi)?
  - » Tehdit kim/ne?
  - » Meşru güvenlik sağlayıcı kim/ne?
  - » Güvenliği sağlamada kullanılacak yöntemler neler?
  - » Güvenliği sağlamak için nelerden vazgeçilebilir?
- Geleneksel anlamda güvenlik devlet güvenliğini konu alır ve askeri bir karakterdedir.
- Güvenliğin genişleyip derinleşmesiyle bireyden gezegene kadar farklı referans nesnelere güvenlik çalışmalarının gündemine girerken, göç, enerji, gıda, pandemi, iklim değişikliği gibi konular da güvenlik meseleleri olarak görülmeye başlamıştır.

ÖNERİLEN OKUMALAR

- Buzan, Barry ve Lene Hansen. (der.) 2007. *International Security*. Londra: Sage Publications.
- Buzan, Barry, ve Lene Hansen. 2009. *The Evolution of Security Studies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry. 1991. *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Boulder: Lynne Rienner Pub.
- C.A.S.E. Collective. 2006. "Critical Approaches to Security in Europe, A Networked Manifesto." *Security Dialogue* 37(4): 443-487.
- Krause, Keith ve Michael C. Williams. 1996. "Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods." *International Studies Review* 40(2) 229-254.